

4. Avertantur retrorsum, et erubescant, qui volunt mihi mala.

Avertantur statim erubescences, qui dicunt mihi: Euge, euge.

5. Exultent et lætentur in te omnes qui quærunte te, et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.

6. Ego vero egenus, et pauper sum: Deus, adjuva me.

Adjutor meus, et liberator meus es tu: Domine, ne moreris.

Argumentum. — Vid. quæ Psalmo xl præmisimus. Ἀποκατάστασις hujus Psalmoi videtur ad hoc destinatum, ut certis quibusdam temporibus aut occasionibus in templo inter sacra decantaretur.

1. Præcentori, Davidis *carmen*, ad revocandum eum in memoriam Jovæ.
2. Deus, ad liberandum me; Jova, ad auxilium meum festina.
3. Pudore afficiantur et erubescant, qui appetunt vitam meam; cedant retro et contumelia afficiantur, qui volunt malum meum.
4. Revertantur propter pudorem suum, qui dicunt: Eia! eia!
5. Exsultent et lætentur de te, quicumque te quærunte; dicant continuo: Magnus est Jova! qui amant auxilium tuum.
6. Et ego afflictus sum et pauper, Deus, propera mihi; auxilium meum et liberator meus es tu; Jova, ne moreris.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David, in rememorationem, quod saluum fecerit eum Dominus.

In hoc titulo apud Hebræos habetur tantum: « In finem David in rememorationem; » sed Septuaginta Interpretes addiderunt, explicandi gratia illa verba, « quod saluum fecerit eum Dominus. » Quod enim quidam bonus auctor, sed modernus, scripsit, a Septuaginta Interpretibus posita fuisse in titulo aliqua verba primi versiculi, non est probable, tum quia in hebræo non ponitur in titulo pars ulla primi versiculi; tum quia in primo versiculo mentio fit auxilii, non salutis: quæ tamen expresse nominatur in titulo; tum denique quia si ulla pars primi versiculi perlineret ad titulum, certe prima esset; at prima pars, videlicet: « Deus, in adiutorium meum intende, » in omnibus codicibus, hebræicis, græcis et latinis invenitur in principio Psalmoi, non in titulo. Argumentum Psalmoi idem est cum argumento Psalmoi trigesimi noni, cujus sex ultimi versiculi sunt idem cum sex ultimis versiculis hujus Psalmoi. Igitur continet hic Psalmus orationem Christi in cruce pendentis pro salute sua, id est pro ceteri resurrectione corporis sui, et pro salute populi sui, quod est etiam corpus ipsius, sed mysticum. Dicitur autem Psalmus

compositus in rememorationem salutis acceptæ: quoniam David spiritu prophetico, ut prævidit orationem Christi pro salute fundendam, sic etiam prævidit salutem sine dubio securam, et in ejus memoriam Psalmum Deo cecinit.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. DEUS, IN ADIUTORIUM MEUM INTENDE: DOMINE, AD ADJUVANDUM ME FESTINA.

Hic versiculus in Ecclesia catholica celeberrimus est: inde enim incipiunt Officia divina omnium horarum. Quamvis enim præcipue conveniat Christo in cruce pendenti, potest tamen usurpari ab omnibus fidelibus in periculo versantibus; et quoniam semper in multis magnisque periculis versamur, dum peregrinamur a Domino, et « dum adversarius noster diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, » ut scribit B. Petrus I *Epist.* cap. v; ideo non solum licet, sed etiam expedit assidue hunc versiculum frequentare: ad quod faciendum hortatur monachos Joannes Cassianus *Collat.* X, cap. ix, ubi fusissime persequitur utilitatem et virtutem hujus versiculi. Petit igitur in hoc versiculo auxilium Dei magnum et velox, ad avertendum malum grave et imminens; de prioribus dicit: « Deus, in adiutorium meum intende, » id est, incumbere diligenter in me juvando, ut gravitas mali requirit; de posteriore dicit: « Domine, ad adjuvandum me festina, » id est, non solum diligenter incumbas in me juvando, sed etiam velociter, et nulla interposita mora, quoniam periculum imminet. S. Hilarius et S. Augustinus exponunt solum prima illa verba: « Deus, in adiutorium meum intende. » Reliqua ejusdem versiculi omittunt: quæ fuit causa cur auctor ille, de quo supra locuti sumus, existimaverit posteriora verba hujus versiculi non fuisse apud Hilarium et Augustinum in ipso Psalmo, sed in titulo. Sed apud Hilarium invenitur integer titulus, et integer Psalmus descriptus, et in primo versiculo non desunt illa verba: « Domine, ad adjuvandum me festina. » Cur autem non exposuerint hæc verba SS. Hilarius et Augustinus, ratio est, quia sunt eadem cum superioribus, præsertim si quis consulat hebræum textum, ubi unicum est verbum, hoc modo: *Deus, ad me liberandum; Domine, ad adjuvandum me festina.*

Vers. 2. 2. CONFUNDANTUR ET REVEREANTUR, QUI QUÆRUNT ANIMAM MEAM.

PSALMUS LXXI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — Psalmus David, 1. Filiorum Jonadab, et priorum captivorum.

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.

Hic versiculus idem est cum versiculo 19 Psalmoi xxxix, et sensus est, ut per Christi resurrectionem, et fidelium liberationem de potestate inimicorum, inimici videntes se frustra laborasse, confundantur et erubescant, quod partim jam est factum, partim complebitur in novissimo die.

3. AVERTANTUR RETROSUM, ET ERUBESCANT, QUI VOLUNT MIHI MALA.

Idem est hic versiculus cum versiculo 20 Psalmoi xxxix, nisi quod hic dicitur: « Avertantur, » ibi, « convertantur. » Sed idem est sensus, repetitio videlicet ejusdem precationis ad rem magis explicandam et confirmandam.

4. AVERTANTUR STATIM ERUBESCENTES, QUI DICUNT MIHI: EUGE, EUGE.

Et hic versiculus idem est, quoad sensum, cum versiculo 21 Psalmoi xxxix, ubi res eadem tertio repetitur, ut videlicet hostes Christi et Ecclesie cito confundantur, qui nunc exsultant dicentes inter se: « Euge, euge. »

5. EXULTENT, ET LÆTENTUR IN TE OMNES QUI QUÆRUNT TE; ET DICANT SEMPER: MAGNIFICETUR DOMINUS, QUI DILIGUNT SALUTARE TUUM.

Idem est hic versiculus cum versiculo 22 Psalmoi xxxix, in quo per modum precationis prædicitur victoria, et exaltatio Christi et Ecclesie.

6. EGO VERO EGGENUS, ET PAUPER SUM: DEUS, ADJUVA ME.

Hic quoque idem est cum versiculo 23 Psalmoi xxxix, in quo revertitur Christus ad statum illum describendum, quem habuit in cruce, cum vere pauper et nudus Patri dicebat: Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?

7. ADIUTOR MEUS, ET LIBERATOR MEUS ES TU: DOMINE, NE MORERIS.

Hic denique versiculus idem est cum ultimo versiculo Psalmoi xxxix, in quo repetitur prima petitio celeris auxilii. Vide plura in explicatione Psalmoi xxxix.

V. S. H.

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum [h. in sæculum].

2. In iustitia tua libera me, et eripe me. Inclina ad me aurem tuam, et salva me.

3. Esto mihi in Deum protectorem, et in locum munitum, ut saluum me facias.

Quoniam firmamentum meum, et refugium meum es tu.

4. Deus meus, eripe me de manu peccatoris, et de manu contra legem agentis et iniqui :

5. Quoniam tu es patientia mea, Domine : Domine, spes mea a juventute mea.

6. In te confirmatus sum ex utero ; de ventre matris meae tu es protector meus.

In te cantatio mea semper. 7. Tanquam prodigium factus sum multis, et tu adjutor fortis.

8. Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam.

9. Ne projicias me in tempore senectutis, cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.

10. Quia dixerunt inimici mei mihi, et qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in unum,

11. Dicentes : Deus dereliquit eum, persequimini, et comprehendite eum ; quia non est qui eripiat.

12. Deus, ne elongeris a me : Deus meus, in auxilium meum respice.

13. Confundantur, et deficiant detrahentes animae meae ; operiantur confusione et pudore qui quaerunt mala mihi.

14. Ego autem semper sperabo, et adjiciam super omnem laudem tuam.

15. Os meum annuntiabit justitiam tuam, tota die salutare tuum.

Quoniam non cognovi litteraturam 16. introibo in potentias Domini : Domine, memora-
bor justitiae tuae solius.

17. Deus, docuisti me a juventute mea, et usque nunc pronuntiabo mirabilia tua.

18. Et usque in senectam et senium, Deus, ne derelinquas me,

Donec annuntiem brachium tuum generationi omni, quae ventura est ;

Potentiam tuam, 19. et justitiam tuam, Deus, usque in altissima, quae fecisti magnalia : Deus quis similis tibi ?

20. Quantas ostendisti mihi tribulationes multas et malas ; et conversus vivificasti me, et de abyssi terrae iterum reduxisti me.

In iustitia tua erue me, et libera me : inclina ad me aurem tuam, et salva me.

Esto mihi robustum habitaculum, ut ingrediar jugiter ; praecipisti ut salvares me, quia petra mea et fortitudo mea es tu.

Deus meus, salva me de manu impii, de manu iniqui et nocentis.

Quia tu es expectatio mea, Domine Deus, fiducia mea ab adolescentia mea.

A te sustentatus sum ex utero, de ventre matris meae tu es protector meus : in te laus mea jugiter.

Quasi portentum factus sum multis, et tu spes mea fortissime.

Impleatur os meum laude tua, tota die magnitudine tua.

Ne projicias me in tempore senectutis : cum defecerit [al. *defuerit*] fortitudo mea, ne derelinquas me.

Quia dixerunt inimici mei mihi : et qui observabant animam meam, inierunt consilium pariter.

Dicentes : Deus dereliquit eum, persequimini et comprehendite eum, quia non est qui eruat.

Deus, ne elongeris a me : Deus meus, ad auxilium meum festina.

Confundantur, consumantur adversarii animae meae.

Operiantur opprobrio et confusione, qui quaerunt malum mihi.

Ego autem jugiter expectabo, et adjiciam super omnem laudem tuam.

Os meum narrabit justitiam tuam, tota die salutare tuum : quia non cognovi litteraturas.

Ingreddiar in fortitudines Domini Dei : recordabor justitiae tuae solius.

Deus, docuisti me ab adolescentia mea, et usque nunc annuntiabo mirabilia tua.

Insuper et usque ad senectutem et canos Deus, ne derelinquas me :

Donec annuntiem brachium tuum generationi, cunctisque qui venturi sunt fortitudinem tuam.

Et justitiam tuam Deus usque in excelsum, quanta [h. *quae*] fecisti magnalia : Deus, quis similis tibi [al. *tui*] ?

Quia ostendisti nobis tribulationes plurimas et malas ; et conversus vivificabis nos, et de abyssi terrae rursum educes nos.

21. Multiplicasti magnificentiam tuam, et conversus consolatus es me.

22. Nam et ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam : Deus, psallam tibi in cithara, Sanctus Israel.

23. Exultabunt labia mea cum cantavero tibi, et anima mea, quam redemisti.

24. Sed et lingua mea tota die meditabitur justitiam tuam : cum confusi et reveriti fuerint qui quaerunt mala mihi.

Multiplicabis magnitudinem meam, et conversus consolaberis me.

Ego autem confitebor tibi in vasis psalterii veritatem tuam, Deus meus : cantabo [h. *psallam*] tibi in cithara, Sancte Israel.

Laudabunt labia mea cum cantavero [h. *psallero*] tibi, et anima mea, quam redemisti.

Insuper et lingua mea tota die meditabitur justitiam tuam : quia confusi sunt, et deonestati quaerentes malum mihi.

Argumentum. — Hunc Psalmum a Davide, ut videtur, compositum filii Jonadab (*Jerem. xxxv*) suae conditioni accommodarunt, additis vers. 20-24. Post exordium, vers. 1-3, duae sequuntur strophae : vers. 4-13, ab adversariis vite meae insidiantibus defende me senem, o Jova, in quo inde ab initio aetatis spem repositam habui ; vers. 14-24, pro hoc tuo beneficio summis te efforram laudibus, maximas agam gratias.

1. In te, Jova, fiduciam colloco ;
ne pudore afficiar in perpetuum.
2. Justitia tua eripe me et libera me,
inclina ad me aurem tuam et salva me.
3. Esto mihi in petram domicilii,
ad veniendum *illuc tutus* perpetuo,
tu, qui constituisti saluum me facere :
nam rupes mea et arx (sive *cacumen*) mea tu es.

4. Mi Deus, libera me e manu improbi,
e manu agentis prave et violentae.
5. Nam tu es spes mea, Domine ;
Tu, Jova, fiducia mea a juventute mea.
6. Super te innixus sum ab utero,
e visceribus matris meae *tu frasti* transire meum (in lucem) ;
de te laus mea perpetuo.
7. Prodigii instar sum multis,
tu vero refugium meum firmum.
8. Plenum est (alii, *sit*) os meum laudationis tuae,
toto die gloriationis tuae.
9. Ne rejicias me tempore senectutis ;
cum consumuntur vires meae, ne deseras me.
10. Nam loquuntur hostes mei de me ;
et qui observant animam meam (mihi insidiantur), deliberant *una*.
11. dicentes : Deus deseruit eum,
persequimini, prehendite eum : nam non est qui liberet.
12. Deus, ne sis procul a me ;
Mi Deus, ad auxilium meum festina.
13. Pudore afficiantur, pereant hostes animae meae ;
induant probrum et contumeliam qui quaerunt malum meum.
14. Ego vero semper sperabo,
et addam ad omnem laudationem tuam.

15. Os meum enarrabit justitiam tuam,
omni die salutem tuam :
nam non novi numeros.
16. Ingrediar cum facinoribus Adonai Jovæ,
celebrabo justitiam tuam solum.
17. Deus, docuisti me inde a juventute mea,
et huc usque prædico mirabiliter a te facta.
18. Atque etiam usque ad senectutem et canitiem, Deus, ne deseras me,
donec prædicaverim brachium tuum ætati meæ (æqualibus meis),
omni venienti in mundum (posteris) potentiam tuam.
19. Et justitia tua, Deus, usque in altum;
qui patraisti magna,
Deus, quis sicut tu?
20. Qui videre (experiri) fecisti nos ærumnas multas et calamitates,
iterum vitæ restitues nos,
et de abyssis terræ iterum ascendere nos facies.
21. Augebis dignitatem (vel magnitudinem) meam,
et iterum consolaberis me.
22. Et ego celebrare te volo instrumento nablii (lyræ),
canere fidem tuam, mi Deus,
psallere tibi cithara, Sancte Israelis.
23. Jubilent labia mea, nam volo tibi psallere,
et anima mea (id vult), quam liberasti.
24. Lingua quoque mea quotidie canet justitiam tuam,
quando confundentur et erubescunt qui quærunt malum meum.

NOTE.

Vers. 4. *Violenter* : minus recte Hengstenberg, *corrupte*. — Vers. 5. Alii *Jova* trahunt ad primum hemistichium, ... *mea, Domine Jova, Fiducia mea*, etc. — Vers. 6. *Transire meum*, i. e. auctor ortus mei, infinit. cum suffixo a *goz* : cf. *Ps.* xxii, 40. Ewaldus et alii post Alexandrinos et Vulg., *tributor meus*, i. e. beneficiis me afficiens, a *ganzah, secare, distribuere. De te*, i. e. laudis meæ tu es *objectum*; vel : te laudandi materiam tuis tribuisti beneficiis. — Vers. 7. *Prodigiis*, ob inauditas meas calamitates. — Vers. 10. *Loquuntur* : nil supplendum, nam quod loquuntur, id dicitur vers. 11. — Vers. 13. *Pudore afficiantur*, consiliis suis excidant. — Vers. 15. *Nam non novi*, etc., i. e. innumera sunt beneficia tua. — Vers. 16. *Ingrediar*, i. e. aggrediar fortia Jovæ facta commemorare; Ludovicus de Dieu, *adducam*, i. e. *proferam*, etc. : ita Ewaldus; Rosenmüllerus, *ingrediar templum per fortitudines Domini*, ejus auxilio adjunctus, quæ interpretatio aliena est a consilio Psalmi; Maurer, *veniam in templum cum facinoribus Domini, Jovæ*, ea celebraturus. *Solutus*, non meum gladium, non meam virtutem. Alii, *sotius*, cum Vulg. — Vers. 18. *Docuisti*, quid? Contextus docet, puta : admirabili tua rerum mearum gubernatione docuisti me celebrare te. — Vers. 19. *Usque in altum*, colos peringit, i. e. omnem numerum et mensuram excedit. — Vers. 20. Hoc vers. suffixa pluralia sunt, sive quia versiculi 20-24 alius sunt auctoris, sive ut ostendatur totum populum Hebræum sub unius persona hoc carmine sisti, sive quia, ait Maurer, scriptores Psalmorum, qui pro sua ipsorum salute preces fundunt, amant, sub finem maxime carminis, totum populum respicere, atque ut sua salus cum publica omnium salute conjungatur optare. — Vers. 21. *Iterum* : alii, *convertes te*, puta ad me meique curam.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David, filiorum Jonadab et priorum captivorum.

Hic Psalmus titulo caret apud Hebræos : sed Interpres aliquis titulum supra scriptum addidit; ad quem intelligendum, sciendum est filios Jonadab fuisse homines ob obedientiam celebres. Scribit enim Hieronimus, cap. xxxv, eos ha. malā ab huicse præceptum parentis sui, « ut vinum non liberent, et in domibus non habitarent, » idque diligentissime obser. vasse. Sciendum præterea filios Israel bis fuisse captivos factos a rege Nabuchodonosore, semel tempore Joachin regis Jerusalem, et iterum tempore Sedechia, sed priores captivos ad verbum Domini per Hieremiam prædicatum, sponte se tradidisse in captivitatem; posteriores vi coactos fuisse, ut perspicuum est ex quarto libro *Regum*, et ex ipso Hieremia. Credibile autem est filios Jonadab fuisse ex primis, qui obediunt Deo ad verbum Hieremia, ut se traderent regi Babilonice, ceteros autem eorum exemplum esse secutos. Et congruit etymologia nominis : *Jonadab* enim *spontanæum* significat. Hic igitur Psalmus canitur in persona filiorum Jonadab, et ceterorum, qui sponte in priorem captivitatem cum rege Joachin profecti sunt. Utrum autem David ad hanc captivitatem respexerit, an interpres, aut ipsa Ecclesia Testamenti veteris accommodaverit Psalmum ad hanc captivitatem, quomodo Ecclesia Christiana accommodat Psalmos varios ad varias celebritates, incertum est. Tractatores ut plurimum volunt hunc Psalmum a Davide compositum ob persecutionem, quam ab Absalone filio in senectute sua perpeus est. Quod etiam confirmari potest ex eo, quod hic Psalmus idem habet principium, quod Psalmus trigesimus, et in ceteris partibus cum eodem satis conveniat. Psalmum autem trigesimum nos etiam cum aliis exposuimus de persecutione Absalonis. Neque titulus repugnat. David enim sponte in exilium profectus est, agnoscens illam esse Dei voluntatem, ut ejectionem illam e regno, et fugam, atque exilium patienter ferret; et gratiam liberatoris, cum paulo post in regnum reduceretur, agnosceret. Quod exemplum Davidis secuti postea sunt filii Jonadab, et priores captivi, de quibus titulus loquitur. S. Augustinus monet in hoc Psalmo mirifice commendari gratiam Dei, et sub exemplo Davidis, omnes pios debere in hoc Psalmo cantare laudes gratiæ Dei, per quam liberamur a captivitate diaboli, et gratiam iterum atque iterum implorare, ut proficiamus et perseveremus in bono, non presumamus de propriis viribus, sed de adiutorio Dei in omni tentatione confidentes. Sic enim tutissime ad perfectam libertatem, quæ est libertas gloriæ filiorum Dei, pervenimus.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. IN TE, DOMINE, SPERAVI, NON CONFUNDAR IN ETERNUM : IN JUSTITIA TUA LIBEBA ME, ET ERIPE ME.

Memor sanctus Propheta promissionum Domini erga sperantes in eum, et de suis propriis viribus non presumens, ait : « In te, Domine, » non in me, vel in alia creatura, « speravi, » ideo securus, quod « non confundar in æternum, » ad te in presenti tribulatione confugio, ac peto, ut « in justitia tua, » id est, secundum justitiam tuam, quam impios punire et innocentes liberare soles, liberes me, et eripias de manibus persequentium me.

Vers. 2. 2. INCLINA AD ME AUREM TUAM, ET SALVA ME.

Conjungitur hic versiculus cum secunda parte versiculi superioris. Idipsum enim repetit ad affectum ostendendum. « Inclina aurem tuam, » id est, audi vocem humilem, sive de imo sonantem, et salva me a presenti periculo.

Vers. 3. 3. ESTO MIHI IN DEUM PROTECTOREM, ET IN LOCUM MUNITUM, UT SALVUM ME FACIAS.

Explicat clarius quid a Deo desideret, nimirum, ut Deus eum protegat instar arcis munitissime, ad quam hostes sui penetrare non possint. Nam

in hebræo pro in *Deum protectorem*, habetur in *petram fortissimam*; sed Interpretes explicaverunt metaphoram, et dixerunt, in *Deum protectorem*, id est, in Deum protegentem instar arcis in petra sublimi locatæ; quod exponitur per verba sequentia, et in *locum munitum*. Vere autem nulla est facillior via evadendi omnes tribulationes, quam si quis sciat mente descendere in Deum, et bona æterna contempleri : inde enim omnia humana facile despiciet. Sic B. Paulus, II *Cor.* iv, vocat *momentaneas et leves tribulationes* suas, que aliquo gravissime videri poterant, quia subjungit : « Non contemptantibus nobis, quæ videntur, sed quæ non videntur; quæ enim videntur, temporalia sunt, quæ non videntur, æterna sunt, » II *Corinth.* iv. In hebræo pro in *locum munitum*, habetur ad *ingrediendum fugiter jussisti*; sed apparatus corruptio ex loco simili in Psalmo xxx : nam pro לָבוֹא *labo*, ad *ingrediendum*, est in Psalmo xxx לבית *lebeth*, in domum, sive in locum, ut Septuaginta hic et ibi verterunt; pro חַיִּים תַּמִּיד *thamid tsivita*, *fugiter præcepisti*, est in Psalmo xxx, בַּצְּרוּרִים, *que sunt eadem litteræ, sed aliter disposite, et significant munitionem*. Itaque ex Psalmo xxx, et ex interpretatione Septuaginta videtur manifeste colligi lectionem hebraicam hoc loco esse mutatam.

Vers. 4. 4. QUONIAM FIRMAMENTUM MEUM, ET REFUGIUM MEUM ES TU.

« Esto mihi, inquit, tu Domine, in Deum protectorem et in locum munitum, quoniam tu solus es firmamentum meum, » id est, domus firma et stabilis, » utpote lapidea (ut clarius habetur in hebræo), ad quam confluere possim. Cetera enim omnia, sive respiciam ad favores hominum, sive ad industriam meam, domus sunt luteæ, et super arenam ædificate, sive baculus arundineus. Quid enim sunt mortalia omnia, nisi res caducæ et fragiles, in quibus non nisi stulti confidunt? Beati qui hæc intelligunt, beatores quoque experiuntur.

Vers. 5. 5. DEUS MEUS, ERIPERE ME DE MANU PECCATORIS, ET DE MANU CONTRA LEGEM AGENTIS ET INIQUI.

Descendit magis ad particularia, ac petit liberari « de manu, » id est, de potestate « peccatoris, contra legem agentis, et iniqui; » quibus nominibus intelligit ad litteram Absalonem, Achitophel et ministros eorum: nam hic Psalmus convenit omnino cum Psal. xxx, in quo omnium consensus agitur de persecutione Absalonis. S. Augustinus pro peccatore intelligit peccatorem in genere, quem dicit dividi in prævaricatorem legis, quales sunt Iudæi et Christiani, qui legem a Deo sibi datam non servant; et iniquum non prævaricatorem, quales sunt pagani, qui legem scripam a Deo non acceperunt, et ideo iniqui sunt, quia male agunt, et peccant contra rationem naturalem, sed prævaricatores legis scriptæ non sunt, quia, ut ait B. Paulus, Rom. iv, « ubi non est lex, nec prævaricatio. » Sed verba hebraica non recipiunt istam explicationem: nam vox hebræa חֹמֶתִי chomets, pro qua habemus iniquum, significat proprie violentum raptorem; et pro qua habemus, contra legem agentis, significat iniquum simpliciter. Videtur igitur Propheta per peccatorem intelligere hominem pravum, sive improbum, qualis erat Absalon; per iniquum, eum qui occulte et ex insidiis nocet, quales sunt fraudulentus, Achitophel et alii; per raptorem, eum qui palam et aperte opprimit, qualis erat tunc populus armatus contra regem suum. Spiritualiter per peccatorem intelligere possumus diabolum; per iniquos, hereticos; per raptores, tyrannos et persecutores. Cupit autem vir justus liberari non solum a vexatione corporali, sed multo magis a periculo spirituali, ne forte consentiens peccato ob persecutionum immanitatem, incidat in periculum mortis eterne.

Vers. 6. 6. QUONIAM TU ES PATIENTIA MEA, DOMINE; DOMINE, SPES MEA A JUVENTUTE MEA.

Vers. 7. 7. IN TE CONFIRMATUS SUM EX UTERO, DE VENTRE MATRIS MEÆ TU ES PROTECTOR MEUS.

S. Augustinus per patientiam intelligit tolerantiam dolorum et persecutionum, ut sensus sit: « Eripe me de manu peccatorum, » dando mihi

« patientiam, » ne per impatientiam consentiam peccato. Et quidem verbum græcum et latinum hæc expositionem patiuntur; sed vox hebraica חֲסִידוֹתִי chikathi significat expectationem et spem, ac per hoc patientia hoc loco significat patientiam in expectando potius, quam in tolerando dolore, juxta illud: « Per patientiam expectamus, » Rom. viii; et Jacob. v: « Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens, donec accipiat temporaneum et serotinum; patientes estote et vos, et confirmate corda vestra, quoniam adventus Domini appropinquabit. » Ait igitur: « Eripe me de manu peccatoris, quoniam tu es patientia mea, » id est, quoniam a te patienter expecto auxilium. « Tu es spes mea a juventute mea, » id est, quia semper in te speravi ab eo tempore, quo te noscere cepi; sed tamen multo ante quam ego in te sperare inciperem, tu pro tua misericordia protector meus fuisti: nam « ex utero matris mee in te confirmatus sum, » id est, in te stabilitus robur accepi, cum ex me infirmissimus essem; « ex utero matris mee protector meus es, » id est, vix natus protectione tua frui cepi, cum adhuc te invocare non possem. Hæc beneficia Deus omnibus hominibus conferre solet, præsertim in ea etate, qua sibi ipse homo nullam opem adferre potest: sed pauci admodum sunt, qui hæc beneficia agnoscat, et pro iis debitas Deo gratias agant. Ideo Propheta, qui Spiritus illustratione hæc agnoscebat, magno cum animi sensu dicit: « In te confirmatus sum ex utero, et ab utero matris mee protector meus es; » quasi dicat: Scio, Domine, et confiteor me tibi curæ fuisse ab ipso primo ortu; ideo fiduciam habeo multo magis te mihi protectorem fore, cum te invocavero.

8. IN TE CANTATIO MEA SEMPER: TANQUAM PRODIGIUM FACTUS SUM MULTIS, ET TU ADJUTOR FORTIS.

His de causis, et ob tanta beneficia, « in te erit cantatio mea semper, » id est, te semper laudibus celebrabo in prosperis et in adversis, in hoc seculo et in futuro. Et nunc quidem « tanquam prodigium factus sum multis, » id est, expulsus e regno a proprio filio; et dum misere fugio, qui antea gloriose hostes fugabam, factus sum admirationi omnibus hominibus, præsertim cum a te desertus videar, quem semper colui, et in quo speravi; sed tamen « tu adjutor fortis, » et constans es; et quamvis ad tempus secundum consilium sapientie tuæ hostes in me prevalere permiseris, tamen tempore suo « mihi adjutor eris. » S. Augustinus, spiritualiter exponens, dicit illum ferri prodigium, sive portentum multis, qui continent temporalia, et patienter fert injurias, et per hoc ambulat contraria via, atque ambulat cæteri homines. Talis fuit Joannes Baptistæ, talis Christus ipse; talis S. Petrus, S. Paulus, Apostoli cæteri; tales Martyres omnes, et perique SS. Confessores, S. Antonius, S. Hilariion, S. Francisus,

Prodigium est multis, qui continent temporalia.

et alii, qui a sapientibus mundi stulti habiti sunt; sed vere dicere poterant: Etiam prodigium factus sim multis, tamen tu adjutor meus fortissimus es, quo duce viam angustam perambulabo, et regno colorum viam inferam, et tunc apparebit, stultus, an sapiens fuerim.

Vers. 9. 9. REPLEATUR OS MEUM LACRE, UT CANTEM GLORIAM TUAM, TOTA DIE MAGNITUDINEM TUAM.

Ergo, inquit, quicquid homines de me sentiant et dicant, ego opto ut « os meum repleatur laude tua, » ut nihil mihi aliud placeat, nihil me delectet, nisi te diligere, et laudare gloriam tuam, et « tota die, » id est, omni tempore « decantare magnitudinem tuam. » Porro illi soli et omnes similes sunt huic sancto regi et prophete, qui vere cogitant et sentiunt, ac intima consideratione penetrant, et persuadentur nihil esse magnum, nihil admirandum, præter Deum.

Vers. 10. 10. NE PROJICIAS ME IN TEMPORE SENECTUTIS: CUM DEFECEBIT VIRTUS MEA, NE DERELINQUAS ME.

Cum David persecutionem Absalonis pateretur, senex erat: ideo memor victoriarum, quas in juventute et in ipsa pueritia obtinuerat, dicit: « Ne projicias me in tempore senectutis, » id est, ne deseras me in hoc ultimo tempore, quem adhuc semper juvenis. « Cum defecerit jam virtus mea, » robur, ac vires meæ debilitate sint, « ne derelinquas me, » qui auxilio tuo magis egeo, quam alias unquam egerim. Possunt hæc omnia spiritualiter accommodari homini, qui a fervore charitatis, quo aliquando flagravit, tepescere incipit, et tamen cupit in eodem studio perfectionis perseverare.

Vers. 11. 11. QUIA DIXERUNT INIMICI MEI MIHI, ET QUI CUSTODIEBANT ANIMAM MEAM, CONSILIUM FECERUNT IN UNUM.

Vers. 12. 12. DICENTES: DEUS DERELIQUIT EUM, PERSEQUIMINI, ET COMPREHENDITE EUM; QUIA NON EST, QUI ERIPAT.

Hæc ad litteram Davidi conveniunt, adversus quem populus, Absalone duce et Achitophel consiliario, rebellavit, quoniam vidit jam senuisse, et debilem effectum, atque a Deo destitutum esse credidit. « Quia dixerunt inimici mei mihi, » id est, de me. « Et qui custodiebant animam meam, » id est, qui antea custodes mei erant, vel consilio, vel armis, illi « consilium fecerunt in unum, » id est, simul uniti inter se consultaverunt de perditione mea, « dicentes: Deus dereliquit eum. » Ad hoc refertur illud. Inimici mei dixerunt mihi, id est, dixerunt de me: « Deus reliquit eum; » et hoc dixerunt consultantes simul: « Persequimini, et comprehendite eum, quia non est qui eripiat. » Hoc fuit consilium Achitophelis, quod non habuit effectum, quia Deus non permisit. Vide lib. II Regum, cap. xvii. Illud, qui custodiebant animam

meam, potest etiam significare: qui observant animam meam, ut illum perderent, et hic sensus convenit homini in tentationibus posito. Demones enim, inimici nostri, qui perpetuo vigilat, et observant occasiones non perlegendi, consilium faciunt inter se, tunc maxime, cum nos a Dei gratia destituti existimant.

13. DEUS, NE ELONGERIS A ME; DEUS MEUS, IN AUXILIUM MEUM RESPICE.

14. CONFUNDANTUR, ET DEFICIANT, DETRAHENTES ANIMAM MEAM; OPERIANTUR CONFUSIONE ET FUDORE, QUI QUERUNT MALA MIHI.

illi consultant adversus Davidem, et ille recurrit ad Deum, qui nullo negotio potest dissipare consilium eorum, ut reipsa fecit. « Deus, inquit, ne elongeris a me, » ut illi jactant te jam fecisse; imo potius « in auxilium meum respice, » id est, per auxilium tuum mihi propinqua. Illud, respice, in hebræo est festina, in græco intende. Fieri potest ut Septuaginta non legerint חֲשָׁשָׁה chushah, id est festina, sed חֲשׂוּבָה chashob, id est considera, sive attende; sed tamen sensus est idem, et una lectio explicat aliam: quod enim hebraica lectio habet, festina, intelligitur per providentiam: Deus enim ubique est, neque proprie festinare debet, ut alicubi esse incipiat. Festinare per providentiam, idem est, quod attendere et respicere. « Confundantur, et deficient detrahentes animam meam, » id est, te in auxilium meum festinante, confundantur consiliiarii Absalonis, et deficient in consiliis suis, evanescent, infantentur, « detrahentes animam meam, » id est, calumniantes me. « Operiantur confusione et pudore, qui querunt mala mihi. » Idem aliis verbis repetit: pro verbo, detrahentes mihi, in hebræo est, adversantes mihi; sed idem est sensus: nam qui calumniantur, sine dubio calumniando adversantur. S. Augustinus legit: Confundantur et deficient qui committunt animam meam; et sensum esse vult: Confundantur, qui committunt cum Deo animam meam, id est, qui faciunt ut cum Deo contendam, quasi ille injuste mecum agat, dum tribulationibus me affligit; sed non video unde eam lectionem acceperit.

15. EGO AUTEM SEMPER SPERO, ET ADJICIAM SUPER OMNEM LAudem TUAM.

16. OS MEUM ANNUNTIABIT JUSTITIAM TUAM, TOTA DIE SALUTARE TUUM.

illi confundantur, et deficient; « ego autem semper sperabo, » magis ac magis in te confidam, experimento edoctus, quanta sit virtus auxilii tui; et semper « adjectives laudes » ad laudes tuas, pro novis beneficiis novos hymnos tibi decantans. « Os meum non cessabit annuntiare justitiam tuam, » qua punis impios, « et tota die, » id est assidue, prædicabo « salutare tuum, » quo innocentes liberat et salvat. S. Augustinus querit

Deus ubique est, neque proprie festinare debet, ut alicubi esse incipiat. Confundantur et deficient qui committunt animam meam; et sensum esse vult: Confundantur, qui committunt cum Deo animam meam, id est, qui faciunt ut cum Deo contendam, quasi ille injuste mecum agat, dum tribulationibus me affligit; sed non video unde eam lectionem acceperit.

Quomodo ad laudes Dei sentiantur per aliquod assidue.

hoc loco, quomodo possit fieri ut adiciatur aliquid super omnes laudes Dei. Et respondet, omnes laudes dici perfectam laudem, cui nil desit, qualis fuisset, si Deus totum genus humanum post lapsum Adami damnare voluisset: fuisset enim ea perfecta laus iustitiae, cui perfecta laudi nihil adijci potest, quod ad iustitiam attinet; sed tamen adijci potest nova laus misericordiae, quia placuit Deo gratis iustificare impios. Ceterum facilius dici potest Prophetam adijcere velle laudem ad omnes laudes Dei, non ad omnes simpliciter, sed ad omnes, quas ad illud usque tempus cece-
nerat.

Vers. 17. 17. QUONIAM NON COGNOVI LITTERATURAM, INTROIBO IN POTENTIAS DOMINI; DOMINE, MEMORABOR JUSTITIAE Tuae SOLIUS.

Hic sunt duae difficultates: prior, an illa verba, « quoniam non cognovi litteraturam, » debeant conjungi cum superiore versiculo, ut conjunguntur in textu hebraico; an potius cum sequentibus verbis, ut conjunguntur in graeco et latino. Sed nos existimamus distinctionem hebraicam non esse attendendam, quando discrepat a graeca, quoniam distinctionem addiderunt in textu hebraico Rabbinii posteriores, qui non sunt ullo modo comparandi cum Septuaginta Senioribus, qui aliter legerunt et distinxerunt. Accedit quod hoc loco sunt quaedam similiter cadentia ita posita in textu hebraico, ut videatur omnino Propheta voluisse legi hunc versiculum, ut nos cum Graecis legimus, non ut alii cum Rabbinis legunt. Sic enim ait: « Quoniam non cognovi ספרות sopheroth, introibo בברית gheburth, » ac si nos diceremus: Quoniam non cognovi litteras, adibo potentias. Posterior questio est de nomine litteraturae: nam vox hebraica ספר saphar, unde nomen ספירת significat scribere, narrare, numerare, et alia; ac per hoc nomen, sopheroth, potest significare scripturas, numerationes, libros, litteras, sive litteraturas, et similia. Aliqui igitur volunt ut litteratura accipiatur pro numeratione, et hic sit sensus: Quoniam non cognovi numerationem mirabilium tuorum, id est, quoniam non possum assequi numerum, cum sint innumerabilia, introibo, id est, ingrediar, ad narrandas potentias, sive fortitudinem et vires Domini potentissimas et robustissimas. Sed hanc expositionem probare non possum: nam et Septuaginta Interpretes et S. Hieronymus bene noverant vim hebraicae vocis, et tamen non verterunt numerationem, sed litteraturam; neque deerant illis voces graecae, vel Latinae, quibus numerationem exprimerent, si voluissent. Alii simpliciter dicunt Davidem non novisse litteraturam, id est doctrinam, quae litteris continetur, quoniam pastor ovium erat, et ex pastoritio illo munere assumptus fuit ad militiam et ad regnum, ut dicitur in Psalm. LXXVII: « De post fetantes accipit eum, pascere Jacob populum suum. » Sed huic expositioni repugnat, quod ipse de se dicit in

Psalm. cxviii: « Super omnes docentes me intellexi; » et liber Psalmorum indicat eum exultatum fuisse omni doctrina divina et humana: quamvis enim pastor ovium et postea miles esset, non tamen ita totus intentus erat pascendis ovibus, aut bellis gerendis, quin etiam studiis et contemplationi vacaret. Existimo igitur Davidem hoc loco per litteraturam intelligere humanam sapientiam et astutiam, quali abundabat Achitophel, qui contra ipsum consilium dederat; et per verbum cognovi non accepisse scientiam simpliciter, sed approbationem et usum. Quomodo dicitur: « Non novi te, » et quomodo Apostolus I Cor. II, dicit, « se nihil scire, nisi Christum, et hunc crucifixum. » Itaque sensus est: « Non cognovi litteraturam, » id est, non novi sapientiam hujus mundi, non confido in humanis consiliis, non approbo astutiam et prudentiam saeculi; sed « introibo in potentias Domini, » id est, adhaerebo penitus omnipotentiae Dei, in illa confidam, in illa quasi in arce munitissima abscondar. « Et sic memorabor iustitiae tuae solius, » id est, non recordabor humanorum consiliorum, aut virium mearum, vel amicorum meorum, sed recordabor et mente retinebo iustitiam tuam, qua servas promissa, qua punis impios, qua pios coronas. S. Augustinus legit, non cognovi negotiationes: verisimile enim est in aliquo graeco codice pro *πραγματῶν*, fuisse *πραγματειῶν*, et inde fluxisse in latinum aliquem codicem negotiationes. Faletur tamen idem S. Augustinus in aliis codicibus legi litteraturam; et exponit tam per negotiationem, quam per litteraturam, confidentiam in operibus factis ex propriis viribus, quasi ad iustitiam faciendam sufficit littera legis sine gratia, aut negotio liberi arbitrii sine adiutorio Dei, et ideo ponderat illud: « Memorabor iustitiae tuae solius, » id est, non meae iustitiae, sed tuae solius, quam dare soles per gratiam tuam, cum iustificas impium. Quae sententia, ut est optima ad aedificationem, ita parum videtur facere ad sensum litteralem.

18. DEUS, DOCUISTI ME A JUVENTUTE MEA, ET USQUE NUNC PROXUMIABO MIRABILIA TUA.

Tu, inquit, docuisti me, ut contempla litteratura humana confiderem in potentia tua; « docuisti autem a juventute mea, » et secundum hanc doctrinam eruditus pugnavi cum urso et leone, et cum gigante Goliath, inermis adolescens, et victoriam reportavi. « Et usque nunc prouxiabam mirabilia tua, » id est, et dum vivam, usque ad ultimum finem vitae meae prouxiabam haec mirabilia tua; quae per me fecisti a juventute mea.

19. ET USQUE IN SENECTAM ET SENIUM, DEUS, NE DERELINQUAS ME.

20. DONEC ANNUNTIEM BRACHIUM TUUM GENERATIONI OMNI, QUAE VENTURA EST.

Et simul rogo ut usque « ad senectam non derelinquas me, » sed mihi semper adsis auxilio tuo,

David non fuit imperitus litteratura.

Omni-potens Deus est et simul iustissimus.

« donec annuntiem, » id est, donec perficiam librum Psalmorum, per quem « annuntiem brachium tuum, » id est fortitudinem tuam, omni posteritati. Per senectam et senium idem significare videtur; nam in hebraeo est usque ad senectatem et canos: cani enim indicant senectutem. Quomodo autem David dicat se annuntiatum potentiam Domini omni posteritati, saepe diximus, quia videlicet praevidebat Psalmos a se compositos in toto orbe usque ad consummationem saeculi decantandos.

21. POTENTIAM TUAM ET JUSTITIAM TUAM, DEUS, USQUE IN ALTISSIMA, QUAE FECISTI MAGNALIA: DEUS, QUIS SIMILIS TIBI?

Explicat quid sit brachium quod se annuntiatum dixit generationi venturae, et ait: « Potentiam tuam et iustitiam tuam, » id est, annuntiabo brachium tuum, quod est potentia tua conjuncta cum iustitia tua. « Omnipotens Deus est, » sed simul iustissimus est; potest quocumque vult, sed nihil iniuste vult. Haec autem potentia cum iustitia extenditur « usque in altissima magnalia, » quae Deus fecit: non enim Deus potentia sua creavit solum terram et maria, et habitantes in eis; sed etiam creavit caelum et caelos caelorum, et habitantes in eis millia millium angelorum. Itaque usque ad haec altissima magnalia extenditur brachium potentiae Dei. Neque solum iustitia Dei puniunt homines peccatores, qui sunt pulvis et cinis; sed puniunt etiam altissimos angelos, quos de caelo ob superbiam praecipitavit in abyssum: proinde brachium divinae iustitiae usque ad altissima magnalia pervenit, ut exclamare liceat: « Domine, quis similis tibi? » Neque hoc repugnat Scripturae, quae dicit: « Fecit Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam, » Gen. I. Et: « Scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicut est, » I Joan. III. Nam cum dicitur: « Quis similis tibi? » accipitur similitudo pro aequalitate, ac si dictum esset: Quis est similis tibi in potentia, id est, aequae potens ac tu? Quis est similis tibi in essentia, id est, qui a nullo pendeat et a quo omnia pendeant, qualis es tu?

22. QUANTAS OSTENDISTI MIHI TRIBULATIONES MULTAS ET MALAS: ET CONVERSUS VIVIFICASTI ME, ET DE ABYSSIS TERRAE ITERUM REDUXISTI ME.

23. MULTIPLICASTI MAGNIFICENTIAM TUAM, ET CONVERSUS CONSOLATUS ES ME.

Consolatur David praesentem calamitatem suam ex eo quod alias calamitates, Deo juvante, felici-

ter evaserit. « Quantas, inquit, ostendisti mihi tribulationes multas et malas, » id est, magnas varietate et amaritudine, quas peruli in persecutione Saulis. « Et conversus vivificasti me, » cum pene ad portas mortis pervenissem. « Et de abyssis terrae iterum reduxisti me, » id est, et de extremis malis, cum pene ad inferos descendissem, liberasti me. « Multiplicasti enim magnificentiam tuam » secundum multitudinem dolorum meorum, « et conversus » ad misericordiam, cum me paterne castigasses, magnifice « consolatus es me, » cum ex micro exule regem beatissimum feceris. Spiritualliter significat hic locus hominem peccatorem cum Christo resurrexisse a morte peccati, et mirifice consolatum spe vitae aeternae.

24. NAM ET EGO CONFITEBOR TIBI IN VASIS Vers. 24. PSALMI VERITATEM TUAM, DEUS; PSALLAM TIBI IN CITHARA, SANCTUS ISRAEL.

25. EXULTABUNT LABIA MEA, CUM CANTAVERO Vers. 25. TIBI: ET ANIMA MEA, QUAM REDEMISTI.

26. SED ET LINGUA MEA TOTA DIE MEDITABITUR Vers. 26. JUSTITIAM TUAM: CUM CONFUSI ET REVERTI FUERINT, QUI QUERUNT MALA MIHI.

In fine Psalmi praedicit ipse sibi Propheta David liberationem de manu Absalonis, et pollicetur gratiarum actionem corde, et ore, et instrumentis musicis psalterio et cithara. « Nam et ego, » adepta scilicet victoria, « confitebor tibi veritatem tuam, » id est, laudabo iustitiam tuam, sive fidelitatem tuam, « in vasis Psalms, » id est in instrumento Psalmi concinendi, quod psalterium vocatur. Ad dam etiam psallere tibi, « o Sanctus Israel! » in instrumento citharae. Illud, Sanctus Israel, est cognomen Dei, qui vocatur Sanctus Israelis, quoniam sanctificari debebat a populo Israel sanctificatione cultus et honoris, et ipse sanctificabat populum Israel sanctificatione gratiae. Neque solum per psalterium et citharam tibi gratias agam, teque laudabo; sed etiam « exultabunt labia mea, » id est, os meum jubilabit, « cum cantabo tibi, » et « ipsa anima mea » et vita mea, « quam redemisti » ab interitu, exultabit te, id est: exultans laudabit te. Denique non semel, aut iterum « lingua mea laudabit iustitiam tuam, » sed « tota die, » omni tempore « meditabitur, » id est, exercebit se in decantanda iustitia tua, quando confusi eruberunt omnes inimici mei, qui quarunt nocere mihi. Haec omnia multo verius conveniunt homini iusto, qui toto corde, et pleno ore, et per totam aeternitatem laudabit Deum, cum in die iudicii confusi fuerint omnes persecutores ejus, et ipse redemptus fuerit, et liberatus ab omni malo corporis et animae.

De epitheto Sanctus Israel.

PSALMUS LXXII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Psalmus, 1. In Salomonem.*

2. Deus, iudicium tuum regi da, et iustitiam tuam filio regis.

Judicare populum tuum in iustitia, et pauperes tuos in iudicio.

3. Suscipiant montes pacem populo, et colles iustitiam.

4. Judicabit pauperes populi, et salvos faciet filios pauperum : et humiliabit calumniatorem.

5. Et permanebit cum sole, et ante lunam, in generatione et generationem.

6. Descendet sicut pluvia in vellus, et sicut stillicidia stillantia super terram.

7. Orietur in diebus ejus iustitia, et abundantia pacis, donec auferatur luna.

8. Et dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum.

9. Coram illo procident Æthiopes, et inimici ejus terram lingent.

10. Reges Tharsis, et insulæ munera offerent : reges Arabum et Saba dona adducent.

11. Et adorabunt eum omnes reges terræ : omnes gentes servient ei.

12. Quia liberabit pauperem a potente, et pauperem cui non erat adjutor.

13. Parcet pauperi et inopi, et animas pauperum salvas faciet.

14. Ex usuris et iniquitate redimet animas eorum, et honorabile nomen eorum coram illo.

15. Et vivet, et dabitur ei de auro Arabiæ, et adorabunt de ipso semper; tota die benedicent ei.

16. Et erit firmamentum in terra in summis montium, superextolletur super Libanum fructus ejus, et florebit de civitate sicut fœnum terræ.

17. Sit nomen ejus benedictum in sæcula; ante solem permanet nomen ejus.

Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ; omnes gentes magnificabunt eum.

18. Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.

19. Et benedictum nomen majestatis ejus in

V. s. n. — *Salomon.*

Deus, iudicium tuum regi da, et iustitiam tuam filio regis.

Judicabit populum tuum in iustitia, et pauperes tuos in iudicio.

Assument montes pacem populo, et colles iustitiam.

Judicabit pauperes populi, salvabit filios pauperis [al. *pauperum*], et confringet calumniatorem.

Et timebunt te quamdiu erit sol, et ultra lunam in generatione generationum.

Descendet ut pluvia super vellus, ut [al. *et us*] stillæ irrorantes terram.

Germinabit in diebus ejus iustitia [*h. justus*], et multitudo pacis, donec non sit luna.

Et dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos terræ.

Ante eum procident Æthiopes, et inimici ejus pulverem lingent.

Reges Tharsis et insulæ munera offerent : reges Arabiæ [*h. Saba*] et Saba tributum conferent.

Et adorabunt eum omnes reges : universæ nationes servient ei.

Quia erant pauperem a potente, et inopem cui non erat adjutor.

Parcet inopi et pauperi, et animas pauperum salvabit.

Ab usura et iniquitate redimet animas [al. *animam*] eorum, et pretiosus erit sanguis eorum coram oculis ejus.

Et vivet, et dabitur ei de auro Saba, et orabunt de eo jugiter, tota die benedicent ei.

Erit memorabile triticum in terra, in capite montium elevabitur [*h. fluctuabitur*] sicut Libani fructus ejus, et florebit de civitate sicut fœnum terræ.

Erit nomen ejus in æternum [*h. sæculum*]; ultra [*h. ante*] solem perseverabit nomen ejus.

Et benedicentur in eo : omnes gentes beatificabunt eum.

Benedictus Dominus Deus, Deus Israel : qui facit mirabilia solus.

Et benedictum nomen gloriæ ejus in sempi-

æternum; et replebitur majestate ejus omnis terra : fiat, fiat.

20. *Defecerunt laudes David filii Jesse.*

Completa sunt orationes David filii Isai.

Argumentum. — Quomodo David, multa post bella feliciter exacta, in Psalmis n et cx canit Messiam omnes suos hostes depopulantem : ita Salomon hic, longa pace fructus, Messie pacifici, pacemque omnibus afferentis, regnum celebrat. Aliter Rationalistæ, e quibus unum audi : « Insunt vota pro rege aliquo accedente ad regnum. Quem regem ut investigent interpretes, regum qui Hebræorum imperium tenebant omnium anxie scrutantur res gestas. Quasi vero votis deberint respondere fortuna et voluntas ! Ex votis nihil unquam colliges. Piis votis et magnificis quandoque salutantur impii futuri tyranni. » Maurer. At talia vota pro quocumque rege pro Scriptura sacra a Judæis habita fuisse quis credat ? Insper vers. 5, 7-11, 17, non nisi de Messia intelligi possunt. Strophæ quinque : vers. 1-4, faciat Deus ut rex agat juste ; 5-7, ut sit diuturnum, salutare imperium ; 8-11, amplissimum ejus regnum ; 12-14, ut miserorum curam gerat ; 15-17, ut ipso regnante floreat res omnium, ejusque memoria omnium sermone celebretur. Non inepta Ewaldi partitio in strophas 3, quarum ultima totum Psalmum brevius repetit, puta : 1-7, 8-13, 17-18. Quæ vers. 18-19 continentur *ἑξῆς* sunt, addita a collectore libri qui hic desinit secundum.

1. *Salomonis carmen.*

Deus, iudicia tua regi da,
et iustitiam tuam filio regis :

2. *Ut* judicet populum tuum juste,
et pauperes (seu *afflictos*) tuos (populi tui) æque.

3. Proferent montes pacem populo,
et colles iustitiam.

4. Judicabit pauperes populi,
opem feret filiis egeni,
et conteret oppressorem.

5. Venerabuntur te cum sole,
et coram luna, per omnes ætates.

6. Descendet sicut pluvia in gramen detonsum,
ut imbres, *qui sunt* irrigatio terræ.

7. Florebit in diebus ejus justus,
et multitudo pacis, usque dum non sit luna.

8. Et dominabitur a mari usque ad mare,
et a fluvio usque ad fines terræ.

9. Coram eo incurvabunt se deserticolæ,
et hostes ejus lingent pulverem.

10. Reges Tartessii et insularum tributum referent,
reges Sabææ et Seba munus adducent.

11. Et prosternent se ei omnes reges,
omnes gentes servient ei.

12. Nam liberabit pauperem implorantem auxilium,
et afflictum, cui non est auxiliator.

13. Miserebitur miseri et pauperis,
et animas (vilam) inopum salvabit.

14. Ab oppressione et violentia vindicabit animas eorum (eos),
et pretiosus erit sanguis eorum in oculis ejus.

15. Et vivet (miser, beneficio regis), et dabit ei rex de auro Sabææ,
et orabit (miser) pro eo,
quotidie benedicet ei.

16. Erit abundantia frumenti in terra, in cacumine montium, strepet instar Libani fructus ejus (segetes vento agitatae); et efflorebunt ex urbe (urbibus) cives, ut herba terra.
17. Erit nomen ejus in aeternum, coram sole (quamdiu sol erit) sobolescet nomen ejus, et bene sibi precabuntur (seu benedicentur) homines per eum, omnes populi felicem eum praedicabunt.
18. Benedictus sit Jova Deus, Deus Israelis, qui facit admiranda solus.
19. Et benedictum nomen ejus gloriosum in sempiternum, et repleat se gloria ejus per universam terram. Amen! Amen!
20. Finem habent orationes Davidis, filii Isai.

NOTE.

Vers. 4. *Judicia tua*, tuum judicandi modum, seu, ut ait Jarchi, scientiam judiciorum, qua in lege praecipisti. *Filio regis*, regio genere nato. — Vers. 3. *Justitiam* : $\square$ redundat. Maurer, et *colles justitia* abundant; Rosenmullerus, et *colles pacem* proferent *cum justitia*, seu *per justitiam*. Sensus: Sint plena omnia salutis justitia parte. Aliis *montes* sunt principes populi, *colles* vero magistratus inferiores. Hodierni interpretes, *proferant, judicet*, et ita deinceps. — Vers. 4. *Judicabit*, causam eorum aget. — Vers. 5. *Cum sole, coram luna*, quamdiu sol erit, et luna. Simile illud Ovidii, *I Amor.* 16: « Cum sole et luna semper Aeneas erit. » Alexandrini legerunt *tauria, prolongabit*, puta dies suos: non male. — Vers. 6. Pratum recens *detonsum* inter medios calores astat cito arescet, nisi sequeretur pluvia. — Vers. 8. Id est, tam longe lateque, quam quousque maribus et aquis concluditur terra. $\frac{1}{2}$ *fluvius* ad Euphratem alludit. Gratuito Rationalista: a mari Rubro usque ad Syriacum, quod Philistaeum et mare magnum vocant, et ab Euphrate usque ad solitudinem magnam, inter Palaestinam et Aegyptum: qui sunt Israeliticae terrae limites. — Vers. 9. *Lingent*, osculabuntur terram, procidentes ante regem, Orientalium more. — Vers. 10. *Tartessus*, Phoenicum colonia, haud longe ab Herculis columnis sita, remotissimas easdemque ditissimas regiones in genere indicat. *Insula*, puta Mediterranei maris. *Referent*, ut debitum quid. *Seba*, Abyssinia. Maurer, *Meroc*. — Vers. 14. *Prestitus*, ideoque raro aut nunquam fundetur. — Vers. 15. Hengstenberg, et *dabit ei* (regi) miser, regis benevolentia et benignitas datus. *Orabit*, eo sensu, quo dicimus: « Adveniatur regnum tuum. » — Vers. 16. *Abundantia*, propr. *diffusio*; alii, *pugillum*, virtutis ita, si fuerit *pugillum frumenti in terra*, imo *in vertice montium* (ineptiore aliquo ad rationem loco), seminatum, fructus tamen, etc. Veteres multi, *fuleimentum*, puta panis. *Efflorebunt*, late crescet soboles populi in civitatibus. Alii, et ita $\pi\lambda\omega\varsigma$. — Vers. 17. *Sobolescet*, propagabitur; gall. *rajeunira*. *Bene sibi precabuntur*, ejus felicitatem sibi adprecabuntur.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXXI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In Salomone.

Psalmus hic omnium postremus, quamvis non sit collocatus in postremo loco. Scribitur est enim eo tempore, quo David vicinis mortis tradidit regnum Salomoni filio suo. Unde etiam ad finem hujus Psalmi leguntur haec verba: « Defecerunt laudes David filii Jesse. » Cur autem non sit positus hic Psalmus in fine libri, fortasse causa fuit, quia visum est ei qui Psalmorum ordinem disposuit, ut liberum concluderent Psalmi, qui solas Dei laudes continent, et incipiunt in vocem *Alleluia*, quales byanni continuabuntur post hanc vitam in saeculum saeculi. Titulus est: *In Salomone*, quia occasio scribendi, vel canendi hunc Psalmum fuit, ut bene precaretur

Salomoni filio suo, quem in regni solum extulerat. Et vere primi versiculi satis apposite Salomoni conveniunt. Sed mox a Spiritu Sancto elevata mens et lingua Propheta transiit sermone ad Christum, qui per Salomonem significatur. Fuit enim Salomon apertissima Christi figura; et tria nomina Salomonis, *Salomo*, id est *pacificus*, *Ecclesiastes*, id est *conclinator*, et *Idida*, id est *dilectus Domino*, magis proprie Christo conveniunt, quam Salomoni. Ipse enim est pax nostra, qui reconciliavit mundum Deo; ipse est Verbum incarnatum ad evangelizandum pauperibus missum; denique ipse est de quo Pater non semel dixit: « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, » *Matth.* iii et xvii. Vide S. Augustinum in lib. *XVII De Civitate Dei*, cap. viii. Describit autem David in hoc Psalmo elegantissimis similitudinibus adventum Christi et propagationem regni ejus, nec non rectitudinem gubernationis ejus.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 4. DEUS, JUDICIUM TUUM REGI DA, ET JUSTITIAM TUAM FILIO REGIS.

Vers. 2. 2. JUDICARE POPULUM TUUM IN JUSTITIA, ET PAUPERES TUOS IN JUDICIO.

Hae est bona precatio, qua precatur David Salomoni filio suo gratiam Dei ad juste judicandum. Vir enim sanctus non precatur filio suo abundantiam auri et argenti, neque propagationem imperii, ut filii hujus saeculi facere solent: sed precatur ei gratiam bene fungendi officio suo.

Sciebat enim regem esse propter populum, non populum propter regem: et ideo illum esse bonum regem, qui bene regit populum juste judicando. Quod ipsum et Salomon filius a Davide patre edoctus postulavit a Deo, *III Reg.* cap. iii. Ait igitur: « Deus, judicium tuum regi da, » id est, da Salomoni regi recens instituto « judicium tuum, » id est judicium tale, quale est tuum, rectum, sapiens, justum; sive gratiam judicandi, ut tibi placet, vel secundum leges tuas. Et idem repetens addit: « Et justitiam tuam filio regis, » id est, da Salomoni, qui est rex et filius regis, justitiam tuam, id est justitiam talem, qualis est tua, ut juste judicet ad imitationem tuam, qui semper justissime judicas. « Da, inquam, Salomoni judicium tuum et justitiam tuam, judicare populum tuum in justitia, » id est justo judicio, « et pauperes tuos, » id est populum tuum, « in judicio. » Est enim hic etiam repetitio ejusdem sententiae. Vocat autem populum Dei, pauperes Dei, quia omnes homines quantumvis divites esse videntur, tamen pauperes Dei sunt. Egent enim auxilio ejus in omnibus rebus, et quidquid habent, a Deo habent, non tam donatum, quam commodatum; unde et repetere, et auferre sine ulla injuria Deus potest: et quamvis populi gentium haec non intelligant, tamen populus Dei intelligere et profiteri debet. Hic mihi videtur sensus literalis: tamen non repugno, quin possit etiam hic locus intelligi de auctoritate regia et judicaria, ut sensus sit: Da, Deus, regi a me electo et filio meo judicariam potestatem, ut juste judicet populum tuum. Vel si de Christo hos etiam primos versiculos exponere placeat, sensus sit: Da, Deus Pater, Regi Christo filio tuo potestatem judicandi, juxta illud *Joan.* v: « Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio. » Porro inter judicium et justitiam est quidem dif-

ferentia, quod justitia est virtus, judicium autem actus est justitiae: tamen hoc loco accipiuntur pro eodem, videlicet pro judicandi potestate, vel pro gratia bene judicandi, vel pro ipso actuali judicio. Siquidem, ut observat hoc loco S. Augustinus, et confirmat ex alii locis, in singulis fere versiculis repetitur bis eadem sententia. Neque solum hoc loco, sed etiam alibi passim accipiuntur pro eodem judicium et justitia, ut *II Reg.* viii: « Faciebat David judicium et justitiam omni populo suo; » et *Psalm.* cxviii: « Feci judicium et justitiam, non calumniantur me superbi. »

3. SUSCIPIAM MONTES PACEM POPULO, ET COLLES Vers. 3. JUSTITIAM.

4. JUDICABIT PAUPERES POPULI, ET SALVOS FACIET FILIOS PAUPERUM, ET HUMILIABIT CALUMNIATOREM.

Ili quoque versiculi pertinent ad bonam imprecationem regi Salomoni, quasi dicat David: Precor Deum, ut regnante filio meo Salomone descendant pax et justitia in omnem terram hujus regni, et ad omnes populos qui habitant in ea; et quia terra illa maxima ex parte in montibus et collibus sita erat, ideo dicit: « Suscipiam montes pacem populo, » id est, descendant pax ad omnes montes hujus terrae promissionis, et suscipiatur ab eis pro populo in eis habitante; « et colles » hujus terrae suscipiant « justitiam, » quae est causa pacis: nam ex injustitia oriuntur bella et seditiones; ex justitia oritur pax, *Isai.* xxxii: « Erit opus justitiae pax. » Vel per montes intelligi possunt homines regni majores et nobiliores, per colles vero viliores et humiliores: nam cum majores inter se pacem habent, et communi consilio rempublicam gerunt, facile continent humiliores intra cancellos justitiae. Itaque si montes suscipiant pacem, colles quoque suscipiant justitiam. « Judicabit pauperes populi, » id est, si pax et justitia vigeant in regno, ita ut pauci admodum inveniantur oppressores aliorum, facile rex ipse judicabit pauperes populi a calumniis et oppressionibus paucorum potentiorum, qui in tanta multitudine deesse non possunt. « Judicabit, » rex videlicet, « pauperes populi, » et judicio suo « salvabit filios pauperum, » de manu calumniatorum, « et ipsos » calumniatores « humiliabit, » deprimet et confundet.

5. ET PERMANEBIT CUM SOLE ET ANTE LUNAM, IN GENERATIONE, ET GENERATIONEM.

Jam incipit Propheta transitum facere a Salomone ad Christum : dicit enim Salomonem regem permansurum in regno, quamdiu sol et luna permanebunt in celo, id est, quamdiu tempus durabit. Et quoniam de persona Salomonis hæc dici non possunt, cogit nos Spiritus Sanctus, ut hæc intelligamus de Salomone, non per se, sed per Christum, ut sensus sit: Continuabitur regnum Salomonis per Christum, qui ex progenie ejus nascetur usque ad mundi consummationem. « Et permanebit » rex Salomon in filio suo, qui verissimus erit pacificus, et amabilis Domino, « cum sole, » id est, quamdiu sol erit, et « ante lunam, » id est, et coram luna, « in generatione et generationem, » id est, usque ad finem sæculi. Hæc multa notanda sunt: primo, illud, et permanebit, in hebræo habetur *timebunt te*; sed Septuaginta videntur legisse *ויראוך* *vi raec*, et *prolongavit*, vitam videlicet, quod est idem quod *permanebit*, pro *ויראוך* *vi raeca*, et *timebunt te*. Solum enim una littera mutat locum, et fit lectio quam habemus: sensus enim est idem, nam *timebunt te* significat timendum Salomonem, ut regem, a populis, ac per hoc permansurum in regno. Secundo, illud, *cum sole*, non solum significat permansurum regem, quamdiu sol erit, sed permansurum in terris regnum ejus, dum sol peraget dies, id est, usque ad mundi consummationem; nam post mundi consummationem, non erit regnum Christi cum sole et supra solem, neque sole ullo modo indigebit. Tertio, illud, *ante lunam*, in hebræo est, *לפני* *liphne*, *cocan luna*, sive ante faciem lunæ, quod recte coheret cum illo, *cum sole*, quasi dicat: Permanebit in conspectu solis et lunæ, quamdiu sol et luna dies noctesque distinguunt: tamen in græco est, *πρὸ αὐτῆς*, id est *antequam esset luna*; et hinc colligit S. Augustinus, Euthymius et alii, hic significari æternitatem Christi, qui fuit ante lunam. Cæterum non desunt, qui illud *πρὸ* velint significare *ante*, id est *coram*, ut concordet græca lectio cum hebræica, præsertim cum non cohereat verbum *permanebit*, cum illo, *antequam luna esset*, sed bene cohereat cum illo, *coram luna*. foetissime enim dicimus: Permanebit coram luna; sed non nisi absurde diceremus: Permanebit antequam esset luna. S. Hieronymus vertit, *ultra lunam*; sed fateor me ignorare quid secutus sit: nam neque vox hebræica, neque græca hoc significat. Quarto, illud, *in generatione et generationem*, potest accipi pro *æternitate*, ut alias notavimus; sed hoc loco accipiendum est proprie pro spatio temporis, quo durat sub sole vicissitudo generationum. Neque hinc sequitur Christum aut ejus regnum non permansurum, nisi usque ad finem generationum et mundi consummationem. Solum enim hic significatur Christum et ejus regnum duraturum usque ad finem sæculi, sed non significatur

ibi finem esse habiturum, quomodo intelligimus illud *Matth. xxviii*: « Ecce ego vobiscum sum usque ad mundi consummationem. » Hic enim significatur Christum futurum nobiscum usque ad mundi consummationem per gratiam et auxilium, sed in æternum futurum per gloriam et felicitatem: sic etiam Christus et ejus regnum permanebit in terris *coram sole et luna* per temporum vicissitudines, donec sol et luna moveantur super terram, et generationes præteribunt, et generationes adveniant; sed his finitis Christus et regnum ejus permanebit supra solem et supra lunam, sine ulla varietate in æternum: nam « regni ejus nullus erit finis, » *Daniel. ii*, et *Luc. i*.

Christi regni nullus erit finis.

6. DESCENDET SICUT PLUVIA IN VELLUS, ET SICUT STILLICIDIA STILLANTIA SUPER TERRAM.

Quia dixerat regem Salomonem permansurum usque ad finem mundi, et hoc intelligendum erat, non in persona propria, sed in filio suo Christo, ideo nunc Propheta describit adventum Christi, et propagationem ac proprietates regni ejus. Adventum Christi ad Judæos primum, deinde ad Gentes describit similitudine pluvie, velleris, et terre, juxta signum liberationis populi datum olim Gedeoni, *Jud. vi*; nam petente Gedeone signum a Deo factum est, ut vellus in area positum impleteret rore cæli, area tota sicca permanente; deinde sequenti nocte area tota completa est, solo vellere in medio aræ remanente arido: sic igitur descendit primo Christus ad Judæos, per vellus significatos, tota reliqua terra permanente arida, dicente ipso: « Non sum missus nisi ad oves, que perierunt domus Israel, » *Matth. xv*. Deinde venit ad Gentes per Apostolorum prædicationem, et sic completa est terra pluvia doctrinæ salutaris, et gratia baptismi, dicente eodem Domino: « Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, » *Matth. xxviii*; et solum vellus remansit aridum, ariditate incredulitatis, ut etiam hodie cernimus. Ita S. Augustinus. Addit S. Bernardus serm. 2 super *Missus est*, Christum descendisse « sicut pluviam in vellus » per incarnationem, « et sicut stillicidia stillantia super terram, » per prædicationem, quia sicut ros cadit de celo in vellus cum maximo silentio, ita Christus descendit in Virginem ut lanam purissimam, maximo cum silentio, et celesti solum virtute; et sicut stillicidia stillantia super terram magno sonitu guttas detillant in terram, sic idem Christus venit per prædicationem suam et Apostolorum cum magno strepitu verborum et miraculorum.

Christi prædicatione per Apostolos, ad Judæos et gentes.

7. ORIETUR IN DIEBUS EJUS JUSTITIA; ET ABUNDANTIA PACIS, DONEC AUFERATUR LUNA.

Hic erit primus fructus adventus Christi, vera justitio, et verissima pax cum Deo et cum omnibus hominibus. « Orietur in diebus ejus justitia, » id est, cum venerit Salvator, abolebitur pec-

Vers. 7.

catum, et in locum ejus « adducetur justitia sempiterna, » ut prædixit *Daniel cap. ix*. Quamvis enim non defuerit ab initio mundi multi vere justi, ut Abel, Henoch, Noe, Abraham et alii, tamen omnes justificati sunt ex meritis Christi prævisis. Vere enim dixit Angelus Josepho, *Matth. i*: « Vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum; » et hoc est gaudium, quod Angelus evangelizavit pastoribus, *Luc. ii*: « Quia natus est vobis hodie Salvator. » « Orietur » ergo justitia in cordibus hominum per fidem Jesu Christi, et inde sequetur « abundantia pacis, » quia vera justitia in charitate consistit, charitatis autem proles est pax, et pax quam mundus dare non potest, sed vera, stabilis, et in tanta copia, ut coelum et terram repleat. In cujus rei signum nascente Christo quærebant bella in toto orbe terrarum sub Augusto Cæsare. Durabit autem hæc justitia et pax in terris « donec auferatur luna, » id est durabit justitia fidei, et pax conscientiæ, non sine externis persecutionibus, donec tollatur e medio omnis corruptio et mortalitas, quæ per lunam significatur; sed donec tollatur lunæ varietas et transmutatio: nam post mundi consummationem luna semper erit plena, et justitia fidei mutabitur in justitiam gloriæ, et pax non solum erit in corde, sed et in corpore interior et exterior, sine ullo hoste. In hebræo, pro *oriatur justitia*, habetur, *oriatur justus*; sed facile est Septuaginta legisse *צדק* *tsedek*, *justitia*, non ut nunc legitur *צדק* *tsodik*, *justus*: sensus tamen est idem; nam cum oritur justitia, oritur justus: neque justus oriri potest, nisi in eo oriatur justitia. Pro *donec auferatur luna*, in hebræo est, *donec non sit luna*, ex quo tollitur ambiguitas vocis græcæ: nam, ut S. Augustinus notavit, vox græca significare potest lunam tollendam, ut non sit; et lunam extollendam, ut alior sit. Sed vera sententia est, tollendam, ut non sit. Id enim coheret cum lectione hebræica et latina. Intelligimus autem lunam tollendam, ut non sit, qualis nunc est, modo clara, modo obscura, modo magna, modo parva; sed et illa lectio: « Donec extollatur luna, » optimum sensum habet, videlicet, donec Ecclesia per lunam significata extollatur per resurrectionem et glorificationem.

8. ET DOMINABITUR A MARI USQUE AD MARE, ET A FLUMINE USQUE AD TERMINOS ORBIS TERRARUM.

Describitur nunc propagatio regni Christi, quod est ipsa Ecclesia toto orbe diffusa. Videtur autem hic describi terra habitabilis secundum longitudinem a mari Indico, sive Orientali, usque ad mare Gaditanum, sive Occidentale: et per latitudinem a flumine Tanai Septentrionali, usque ad fines Æthiopiæ, quæ est ultima provincia ad meridiem. Alii existimant per flumen intelligi Euphratem, qui erat ultimus terminus regni Salomonis. Sed hoc non est probabile, quoniam regnum Christi non incipit ab Euphrate, neque

Vers. 8
Descriptio regni Christi.

terminatur ad Euphratem, sed ultra et citra Euphratem extenditur. Melius S. Augustinus et Theodoretus per *flumen* intelligunt Jordanem, in quo dictum est Christo: « Hic est Filius meus dilectus, » *Matth. iii*, *Luc. iii*; et in quo baptismus dedicatum est, et circa quem prædicatio Domini, ac per hoc propagatio regni initium habuit. Itaque secundum Augustinum illa verba: « A flumine usque ad terminos orbis terrarum, » explicant quod antea dictum erat, « a mari usque ad mare; » quasi dicit: *Dominabitur per totam terram a mari usque ad mare*, quia terra undique cingitur mari Oceano; id autem fiet, quia a Jordane flumine incipiet prædicatio, et diffundetur per omnes terras usque ad mare Oceanum, quod undique terminat orbem terre.

9. CORAM ILLO PROCIDET ÆTHIOPE, ET INIMICI EIUS TERRAM LINGENT.

Nominantur Æthiopes in particulari, vel quia paulo ante dictum erat, a flumine usque ad terminos orbis terrarum, et secundum latitudinem ipsi Æthiopes sunt in finibus orbis terre, ut supra diximus; vel quia primus fuit Eunuchus Candacis reginæ Æthiopiæ, ut legitur *Act. cap. viii*, qui ad fidem Christi conversus est ex iis qui extra terram promissionis habitabant; vel quia Æthiopes, ut nigerrimi corpore, ita ferri moribus, longissime videbantur abesse a cultu veri Dei. Quod autem subditur: « Et inimici ejus terram lingent, » explicatio est verborum superiorum; nam proci dere est prosterni usque ad terram, quod faciunt, qui terram lambere volunt. Itaque significatur humillima subjectio, et adoratio, quæ proprie debetur Deo, et quam deferent Christo inimici ejus, id est infideles, et peccatores conversi ad fidem et penitentiam. Et qui noluerint sponte proci dere Christo, eumque pie et fideliter adorare, cogentur in novissimo die injuii proci dere, et subjei sub scabellum pedum ejus.

10. REGES THARSIS ET INSULE MUNERA OFFERENT; REGES ARABUM ET SABA DONA ADDUCENT.

Quia dixerat Christum dominaturum a mari usque ad mare, id est per universam terram, quæ mari cingitur: ne putaremus ab ejus dominio excludendas insulas que sunt in medio mari, adjungit: « Reges Tharsis, et insule munera offerent. » Quid significet *Tharsis*, diximus in explicatione *Psalm. xlvii*. Probabilissima sententia est, ea voce significari insulas maris orientalis, quæ plurimæ et maximæ sunt, et unde tertio quoque anno adferebatur Salomoni maxima copia auri et aromatum, ut legitur *III Reg. x*. Sensus igitur est: « Reges Tharsis, » id est, insularum orientalium, et ipse etiam insule, id est, populi earum, munera pretiosa regi Christo offerent. Adjungit deinde his regibus et insulis, « reges Arabum et Saba, » quia hæc sunt loca, unde erant copia rerum pretiosarum, auri, argenti, lapidum pre-

Vers. 10.

tiolorum, et omnis generis aromatum. Nam, ut legitur loco citato, III Reg. x: « Regina Saba attulit Salomoni infinitam copiam auri, argenti, lapidum preciosorum, et aromatum. » In hebræo est, *reges* שֶׁבַע *sheba* et סָבָא *Saba*, quæ solum differunt, quod prior habeat durius, nimirum *shin*, posterior mollius *samech*. Quamvis autem aliqui velint priorem Sabam hoc loco nominatam significare *Ethiopiæ*, posteriorem *Arabiam*, tamen Septuaginta Interpretes et S. Hieronymus per priorem intellexerunt *Arabiam*, per posteriorem ipsam *Sabam*, quo nomine utuntur etiam Græci et Latini; et nisi ego decipior, Saba, per *shin*, est Arabia Felix. Nam etiam paulo post, cum dicitur: « Dabitur ei de auro Arabia, » in hebræo est *sheba*; et *Isai. lx*, cum dicitur: « Omnes de Saba venient, aurum et thus deferentes, » in hebræo est, *sheba*. סָבָא *Saba* autem per *samech* latius patet, et significat *Arabiam*, *Madian*, et *Epha*, ut S. Hieronymus indicat in *Commentario* ad cap. *lx* *Isaiæ*. Itaque « reges Arabum, et Saba, » significant reges Arabiæ et totius regionis quæ dicitur Saba. Atque hujus totius regionis reginam fuisse existimamus reginam Saba, quæ venit ad Salomonem lib. III Reg. cap. x. Nam dicitur regina Saba per *shin*, id est שֶׁבַע *sheba*, et hoc nomine Septuaginta Interpretes et S. Hieronymus in versione hujus Psalmi intelligunt Arabiam; et rursus idem Hieronymus in *Commentario Isaiæ* cap. *xliii* et cap. *lx*, dicit reginam Saba fuisse reginam Saba, quæ scribitur per *samech*, *Isai. lx*; et proinde fuit regina Arabiæ Felicis, et præterea *Madian* et *Epha*, et totius regionis Sabæorum. Neque his repugnat, quod regina Saba dicitur, *Matth. cap. xii*, « regina Austri, et venisse » « a finibus terræ; » nam Arabia Felix ad austrum porrigitur, et pertinet ad mare *Ethiopicum*, et ad zonam torridam: proinde rectissime dicitur « regina Austri venisse a finibus terræ. » Quod autem quidam dicit reginam Saba imperasse *Ægypto* et *Ethiopiæ*, cujus regia est *Meroe*, nescio unde probari possit: nam tempore Salomonis regnabat *Pharao* in *Ægypto*, cujus filiam Salomon duxit uxorem; non igitur regina Saba, quæ venit ad Salomonem, regnabat in *Ægypto*. Sed his omissis, illud utilius considerandum est, munera, quæ Christo Regi offerenda sunt, quæque illi maxime placent, esse aurum charitatis, thus orationis, et myrrham patientiæ, sive, esse fidem cum invocatione, spem cum desiderio rerum supernarum, charitatem cum fructibus honorum operum: ex qua charitate fit, ut qui ea flagrant, non difficulter omnes terrenas opes, nec non duros corporis labores, et ipsam vitam Christo offerant.

Vers. 11. 41. ET ADORABUNT EUM OMNES REGES TERRÆ, OMNES GENTES SERVIENT EI.

Hæc omnia in Christo impleta sunt in aliquo sensu, et in alio sine dubio implebuntur. Nam si intelligantur de adoratione et servitute

fideliū, impleta sunt per figuram intellectionis; Scriptura enim tribuit omnibus ea que conveniunt vni, *Genes. vi*: « Omnis caro corruerat viam suam; » et tamen ibidem dicitur: « Nœ vir justus atque perfectus. » *Matth. ii*: « Turbatus est Herodes, et omnis Jerosolyma cum illo, » et tamen non deerat Simeon justus, et Anna prophetissa, et cæteri justī, qui non turbati cum Herode, sed gaudio magno cum Magis affecti sunt. Sic igitur dicuntur omnes reges adoraturi Christum, et omnes gentes ei servitute, quia plurimi principes cum populis suis ad Christi cultum et obsequium convertendi erant. Sed si intelligatur hic locus de adoratione sive spontanea sive coacta, in die judicii adimplebitur perfectissime: tunc enim Christo curvabitur omne genu. Denique si intelligatur de potestate Christi, quam habet in omnes reges et populos, ut sive ipsi sciant, sive nesciant, et sive velint, sive nolint, ipse de ipsis agat quicquid sibi placet, ac per hoc serviant omnes ejus voluntati, adimpletur semper hæc propheta: « Data enim illi est omnis potestas in celo et in terra. » *Matth. xxviii*. « Et ipse est Princeps regum terræ. » *Apocal. i*: « Et habet in femore suo seripum, et Dominus dominantium, » *Apocal. xix*.

12. QUIA LIBERABIT PAUPEREM A POTENTE, ET PAUPEREM CUI NON ERAT ADJUTOR.

Hæc est ratio, cur reges et populi servient Christo, quia per ipsum liberabuntur a potestate diaboli, a crudelissima tyrannide Principis tenebrarum, et transferentur in pacatissimum regnum ejus. Per pauperem, intelligitur genus humanum spoliatum a diabolo omnibus bonis suis, quibus in statu innocentie abundabat; per potentem, intelligitur diabolus, quem ex astuto potentem fecit iniquitas nostra: si enim homo persuasioni ejus consentire nolisset, nunquam eum diabolus debellare potuisset. Sed post peccatum captivus diaboli factus est homo, et diabolus potentiam in eum acquisivit. Incipit autem homo liberari, cum incipit cognoscere pauperitatem suam, ac per hoc humiliari, et non in se, sed in Domino confidere. « Liberabit ergo pauperem hominem a potente diabolo, et pauperem cui non erat adjutor, » id est, quem neque alius homo, neque angelus, neque ulla creatura poterat adjuvare. In hebræo, pro a potente, est *clamantem*, ut si adjectivum pauperis. Sed Septuaginta non legerunt *משעבד* *meshebed*, sed cum aliis punctis, *משעבד* *meshebed*, a potente sive divite clamoso, et hoc eodem modo legit S. Hieronymus, qui veritatem a potente.

43. PARCET PAUPERI ET INOPI, ET ANIMAS PAUPERUM SALVAS FACIET.

Explicat modum quo Christus liberabit homines a diabolo: modus enim erit condonando eis peccata, et restituendo gratiam; cum enim remittuntur peccata, rumpitur catena, quæ capli-

Figura intellectionis in Scriptura frequens.

Diaboli potentia iniquitas nostra.

Nomen hominis non est vile apud Deum.

vos tenebat sub diaboli potestate. « Parcet » ergo rex noster « pauperi et inopi, » id est, condonabit delicta agnoscentibus debita sua, et confidentibus pauperitatem suam, ob quam solvendo non erant; nec solum ignoscet peccatis, sed etiam donabit gratiam, sive justitiam, et per hoc animas pauperum salvas faciet.

Vers. 14. 14. EX USURIS ET INIQUITATE REDIMET ANIMAS EORUM, ET HONORABILE NOMEN EORUM CORAM ILLO.

Homo per originale peccatum debitor factus est mortis æternæ. Atque hoc est debitum capitale; sed dum hujus debiti solutio differtur, iniquus exactor diabolus exigit usuras, impellens quotidie ad nova peccata, quæ sunt pœna primi peccati; et dum horum peccatorum pœna differtur, usuræ transeunt in sortem principalem. Ita quo diutius peccator vivit, eo magis debitum crescit. Christus ergo benignissimus Dominus, non solum peccatum originis, quod fuit primum capitale debitum, per gratiam suam remittit, sed etiam ab usuris, id est, ab actualibus peccatis et iniquitate tam duri exactoris redimet. Hoc prædixit etiam *Isaias* cap. *lx*, cum ait: « Jugum enim oneris ejus, et virgim humeri ejus, et sceptrum exactoris ejus superasti. » S. Augustinus dicit peccata pœnam reddi cum usura, quia vobis peccator reddidit, quam accepit. Homicida occidit carnem proximi, ipse peribit in corpore et in anima: fur accipit pecuniam, et perdit vitam æternam: fornicator sumit modicum et brevem voluptatem, reddet supplicia gravissima et sempiterna. « Et honorabile nomen eorum coram ipso: » hæc est causa tante pietatis Domini, quia nomen istorum pauperum fuit honorabile coram Deo. Ubi et accipitur pro *quia*, et nomen significat naturam humanam creatam ad imaginem Dei: quamvis enim homo per peccatum vilis et despectus valde factus sit, tamen natura humana, et nomen hominis, non est vile apud Deum, neque despicit Deus imaginem suam. Et vere incarnatio Filii Dei manifeste ostendit quam pretiosa sit natura humana apud Deum: quod et recte deberet omnes homines rapere in amorem Dei, a quo tantis se fieri præter omnem meritum suum intelligunt. In hebræo habetur, *sanguis eorum*, pro eo quod nos habemus, *nomen eorum*. Sed idem est sensus; nam Deus magni fecit sanguinem nostrum, id est vitam nostram, quam ideo de interitu redemit, quia pretiosum fuit eorum eo nomen nostrum, natura nostra, genus nostrum.

Vers. 15. 15. ET VIVET, ET DABITUR EI DE AURO ARABIE; ET ADORABUNT DE IPSO SEMPER: TOTA DIE BENEDICENT EI.

Quoniam dicens: « Redimet animas eorum, » insinuaverat mortem Christi, quæ fuit redemptio et propitiatio pro animabus nostris, addere voluit etiam resurrectionem et vitam ejus æternam; ideo subiungit: « Et vivet, » id est, et postea quam

per mortem redemerit, iterum vivet. « Et dabitur ei de auro Arabiæ, » id est, pretiosis muneribus coletur; quod autem S. Augustinus legit: *Dabitur ei de auro Abrahæ*, videtur manifesta corruptio. « Et adorabunt de ipso semper, » id est, et redempti ab ipso adorabunt Deum verum ex ipsius ritu, doctrina et institutione usque ad mundi consummationem. « Et tota die, » id est, jugiter et assidue benedicent ei, hoc est, laudabunt et glorificabunt eum. In hebræo habetur in numero singulari, *orabit*. Sed Septuaginta et S. Hieronymus verterunt in numero multitudinis, *orabunt*; et omnes tractatores exponunt verbum in numero multitudinis. Quare videndum est an fortasse in verbo hebraico una littera in fine, videlicet *vau*, desideretur. Quod autem in hebraico et græco sit verbum *orabunt*, in latino *adorabunt*, non variat sensum: nam qui orat, adorat, ut plurimum id faciunt, ut orant: ergo *adorabunt*, et qui adorant, exponendum est: adorantes orabunt, vel orantes adorabunt. Illud, *de ipso*, varie exponitur: aliqui enim volunt de ipso significare pro ipso, id est, pro felici progressu ipsius, vel regni ejus. Alii, *de ipso*, hoc est, pro salute, quæ est ab ipso. Alii, *de ipso*, id est, per ipsum, orantem Patrem: sed si prepositio de proprie accipienda sit, ut eam accipiendam esse arbitramur, jam diximus quis nobis sensus esse videatur.

16. ET ERIT FIRMAMENTUM IN TERRA IN SUMMIS MONTIUM, SUPEREXTOLETUR SUPER LIBANUM FRUCTUS EJUS, ET FLOREBUNT DE CIVITATE SICUT FRUCTUM TERRE.

Hic jam describitur fructus apostolicæ prædicationis post Christi resurrectionem, et ascensionem in cælum. Sed primum declaranda est vox *firmamentum*, pro qua in hebræo est, סָבָא *sheba*, *pissath bar*. Rabbini, et qui eos sequuntur, volunt *pissath bar* significare *pugillum frumenti*, sive quantum vola manus potest capere frumenti, vel etiam *placentiam panis*; sed non possunt ex Scripturis hanc suam expositionem probare. S. Hieronymus vertit ex hebræo contrariam sententiam, videlicet, *memorabile triticeum*, id est, abundantiam optimi frumenti, et potest confirmari hæc expositio ex cap. *xxxvii Gen.*, ubi dicitur Jacob fecisse *Iosepho* filio suo unico dilecto vestem egregiam variorum colorum, et habebat vox hebræa סָבָא *sheba*, ex hac eadem radice, unde hic habemus *pissath*. Quomodo ergo in eo loco non significatur vestis angusta, aut brevis, sed talaris et pulcherrima: ita hoc loco significatur frumentum non modicum, quod p̄gillo aut vola contineatur, sed *abundans et memorabile*, ut S. Hieronymus recte vertit. Alique hic respexerunt Septuaginta, qui translulerunt *firmamentum*, id est *firmamentum panis*, ut dicitur in *Psal. civ*: « Omne firmamentum panis contrivit. » Est enim abundantia frumenti firmamentum familie, ut non cogatur mendicare, iuxta illud *Gen. xviii*:

«Frumento, vino, et oleo, stabili eum.» Per abundantiam autem frumenti, hoc loco non intelligitur abundantia frumenti corporalis, sed abundantia Verbi Dei, ut colligitur ex illis verbis: «Et florebunt de civitate sicut fœnum terræ;» ubi explicatur metaphora superiorum verborum. Hic igitur est sensus hujus loci, alioqui valde obscuri: «Erit in terra firmamentum,» id est, abundantia frumenti spiritualis, quod est Verbum Dei. «In summis montium,» id est, etiam in locis ex se sterilibus (valles enim, non montes abundare solent frumento), «superextolletur fructus ejus,» id est, crescet, et multiplicabitur fructus hujus frumenti in terra sadi; «super Libanum,» id est, fructus hujus frumenti exerescet supra altitudinem cedrorum Libani, vel supra fructum Libani, qui producit arbores plurimas et altissimas. «Et florebunt de civitate sicut fœnum terræ,» id est, et hic fructus frumenti non consistet in spicis corporalibus, sed in multiplicatione credentium: nam ex civitate Dei, quæ est Jerusalem, de qua dictum est ab Isaia cap. II: «De Sion exhibit lex, et Verbum Domini de Jerusalem,» florebunt, et germinabunt credentes in tanta copia, ut fœnum in terra germinare solet. Et quod ita factum sit docet S. Lucas Act. VI, ubi dicit: «Et Verbum Dei crescebat, et multiplicabatur numerus credentium valde.» Scio quid Paulus Burgensis ex paraphrasi chaldaica adferat ad probandum ex hoc loco sacrificium Missæ: sed scio etiam quam multis fabulis Judaicis paraphrasis illa scateat. Ideo piget ex lacum expositionum Judaicarum haurire, quæ nobis ex purissimis fontibus sacrarum Scripturarum abundant.

Vers. 17. 17. SIT NOMEN EJUS BENEDICTUM IN SÆCULA, ANTE SOLEM PERMANET NOMEN EJUS.

Concludit Psalmum Propheta orando, et laudando futurum Messiam. «Sit, inquit, nomen ejus benedictum in sæcula,» id est, ab omnibus, ubique, et semper benedicatur nomen Christi: quod nomen «ante solem permanet,» id est, coram sole, sive quamdiu sol erit, permanebit. Conabuntur quidem persecutores illud extinguere, sed non prevalebunt. In hebræo non habetur illud, *benedictum*, sed simpliciter legitur: *Erit nomen ejus in sæcula*, et idem aliis verbis repetitur, *quamdiu sol erit, nomen ejus permanebit*. Testatur quoque Theodoretus a nullo interprete, id est, neque ab Aquila, neque a Symmacho, neque a Theodotione illud, *benedictum*, in textu esse posi-

tum, neque haberi in exemplis apud Septuaginta Interpretes: tamen habetur in græcis et latinis antiquis libris, et legitur in *Commentariis Hieronymi*, Augustini et Euthymii. Illud, *permanet*, seu *permanebit*, in hebræo est *inon*, quod verbum *filabitur*, dici posset, id est *propagabitur*: quod satis proprie convenit nomini Christi, quod per prædicatores propagatur, et propagabitur usque ad mundi consummationem.

18. ET BENEDICENTUR IN IPSO OMNES TRIBUS Vers. 18. TERRE, OMNES GENTES MAGNIFICABUNT EUM.

Hoc desumptum est ex *Gen. cap. XXII*: «In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ.» Et explicatur ab Apostolo *ad Gal. III*: «Non dictum est, inquit, in seminibus, tanquam in multis, sed tanquam in uno; et semini tuo, quod est Christus.» Omnes ergo gentes benedicentur a Deo Christo, id est, nemo benedicetur, nisi in Christo, et in ipso benedicentur, quotquot ex ipso renati fuerint, et in ipso perseveraverint. Ipsis enim dicitur in judicio: «Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi,» *Matth. XXV*. Proinde benedictio ista est justificatio, et adoptio filiorum per Christum. Sicut autem in ipso benedicentur omnes tribus terræ, sic etiam vicissim «omnes gentes magnificabunt,» id est, laudabunt et glorificabunt eum.

19. BENEDICTUS DOMINUS DEUS ISRAEL, QUI FACIT MIRABILIA SOLUS. Vers. 19.

Hæc est laus, qua magnificabunt eum omnes gentes: agnoscent enim et prædicabunt hæc mirabilia, quæ fecit Deus Christus justificando impios, et eruedo eos de potestate tenebrarum, et transferendo in regnum suum, ab ipso solo fieri potuisse.

20. ET BENEDICTUM NOMEN MAJESTATIS EJUS IN Vers. 20. ÆTERNUM; ET REPLEBITUR MAJESTATE EJUS OMNIS TERRA: FIAT, FIAT.

Optat in fine Propheta, ut nomen divine majestatis in æternum ab omnibus benedicatur, non in cælo tantum, ubi semper ab angelis benedicatur; sed etiam in terra, ita ut repleatur omnis terra gloria Domini, et omnes homines agnoscant et laudent Dominum. Addit ex magno affectu, «fiat, fiat,» sive hebraice, *amen, amen, vere ita sit, vere ita sit*. Atque hic est finis libri secundi secundum Hebræos.

LIBER III PSALMORUM

SECUNDUM HEBRÆOS.

USQUE AD PSALMUM LXXXIX.

DE PSALMIS ASAPHI NOMINE INSCRIPTIS.

«Duodecim omnino Psalmi sunt, Asaphi inscripti nomine. Primus XLIX, atque ab hoc LXXII ad LXXXII. Asaph autem I *Paral. VI*, 39, accensetur Levitis, quos David ad canendum ordinavit. Item I *Paral. XV*, 17; XVI, 5, 37, Asaph et fratres ejus in conspectu arcæ ministrant. Memorantur item Heman, Asaph et Ethan in cymbalis æneis concrepantes I *Par. XV*, 17 et 19. Hos cantores inter, a S. Spiritu toties celebratos, cum tres excellent, Asaph, Heman et Idithium I *Par. XXV*, 1, tum ipse Asaph inter alios clarus habetur, princeps quippe cantorum a Davide constitutus *ibid.* XVI, 5, et singulari quadam honoris prerogativa nominatus inter eos qui juxta regem prophetarent *ibid.* XXV, 2.... Porro Asaphi filios in canendi ministerio patri successisse, atque etiam inter canendum divino spiritu ad pandenda futura fuisse afflatos, docent II *Paral. XX*, 14; XXIX, 13; I *Esd. III*, 10; II *Esd. XI*, 22. » Bossuetus. Cf. not. Ps. I (hebr.), vers. 1.

Quibus memoratis, Psalmos *Asaphi* nomine inscriptos, Asapho revera adscribendos esse, sive illi Davidis coevo, sive alicui ex ejus posteris, eodem tamen nomine insignito, omnino tenendum est.

PSALMUS LXXIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. V. — Psalmus Asaph.

1. Quam bonus Israel Deus, his qui recto sunt corde!
2. Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei.
3. Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.
4. Quia non est respectus mortis eorum, et firmamentum in plaga eorum.
5. In labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur.
6. Ideo tenuit eos superbia, operiti sunt iniquitate, et impietate sua.
7. Prodit quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis.
8. Cogitaverunt, et locuti sunt nequitiam; iniquitatem in excelso locuti sunt.
9. Posuerunt in cælum os suum, et lingua eorum transivit in terra.
10. Ideo convertetur populus meus hic, et dies pleni invenientur in eis.
11. Et dixerunt: Quomodo scit Deus? et si est scientia in Excelso?

V. S. H. — Canticum [h. Psalmus] Asaph.

- Attamen bonus est Israel Deus, his qui mundo sunt corde.
- Mei autem pene vacillaverunt pedes, pene effusi sunt gressus mei.
- Quia æmulatus sum contra iniquos, pacem impiorum videns.
- Quod non recogitaverint de morte sua, et firma sint vestibula eorum.
- In labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur.
- Ideo nutriti sunt ad superbiam: circumdederunt iniquitatem sibi.
- Processerunt a pinguedine oculi eorum: transierunt cogitationes cordis.
- Irriserunt, et locuti sunt in malitia calumniam, de excelso loquentes.
- Posuerunt in cælum os suum, et lingua eorum deambulavit in terra.
- Propterea convertetur populus ejus hic, et quis plenus invenietur in eis?
- Et dixerunt: Quomodo novit Deus, et si est scientia in Excelso?